

Samverkan för framtiden

FUNDERAR
NI PÅ PRAO,
PRAKTIK
OCH APL?

Vi förstår er sits.

Många företagare vill ta emot elever på prao, praktik eller apl, men tröskeln kan kännas hög. Tidsbrist och svårigheter att hitta rätt uppdrag för eleven kan vara några av orsakerna till att man tackar nej. I denna skrift finns dock stöd att få.

Prao ger en unik inblick i arbetslivet

Omfattningen av prao har minskat dramatiskt i den svenska grundskolan. Från sex till tio veckor under 1980-talet till en till två veckor i dag. Krögaren Pontus Frithiof beklagar detta.

- Prao är en viktig del i att få in ungdomar i arbetslivet, säger han. För Pontus Frithiofs egen del var praotiden livsavgörande.

- Min praohistoria är nästan osannolikt bra, jag fick en plats på den krog jag till slut köpte.

Han driver i dag en mängd verksamheter inom restaurang och catering. Det börjar kännas allt viktigare att ta ansvar

för att få in unga i branschen, känner Pontus Frithiof.

- Vi har varit restriktiva tidigare, men på senare tid ändrat vår inställning. Därför har vi också tagit fram en lathund för våra handledare, så att vi tar hand om våra praoelever på bästa tänkbara sätt.

- Prao är en viktig del i att få in ungdomar i arbetslivet, både i vår bransch och i andra branscher. Just besöksnäringen är särskilt betydelsefull då den verkligen kan ta hand om och erbjuda jobb till många yngre.

”

Min praohistoria är nästan osannolikt bra, jag fick en plats på den krog som jag till slut köpte.

Pontus Frithiof
Krögare

Anna-Lena Bohm
VD Uniguide

Anna-Lena Bohm, VD Uniguide, säger att prao inte minst är viktigt för ungdomar som har det lite svårt i skolan.

- Det blir ett sätt att få in en fot på arbetsmarknaden. Vi anställer många unga och märker verkligen när ungdomar har haft en meningsfull prao under skoltiden. Att de har lärt sig hur arbetslivet fungerar och vikten av att komma i tid, till exempel.

På mindre orter kan det ibland vara svårt att hitta praoplats. En lösning kan vara att praotiden sträcker sig över en längre period och att flera lokala företag deltar i satsningen.

Lars-Åke Söderlund, VD på Järvsö Industriplast, tar emot elever på apl. Han tycker att utbildningen får bättre kvalitet när ungdomarna får vara med i arbetslivet och umgås med personal i branschen.

- Vi får också vara med och träffa personerna som vi senare kommer att anställa. Våra handledare och lärare gör ett fantastiskt jobb med ungdomarna och deras träffar är mycket viktiga för utvecklingen av samarbetet. Företag borde ta chansen att vara med och utveckla skolan, på så sätt får vi så anställningsbara ungdomar som möjligt. Det är också en otrolig möjlighet för framtida tillväxt.

Att ta emot en elev

Idag finns två etablerade former för elevers vistelse på företag, prao/praktik och arbetsplatsförlagt lärande (apl).

Prao

Prao är framför allt till för eleverna i högstadiet, årskurs 8 och 9, och innebär att eleverna under ca två veckor vistas en arbetsplats.

Apl (arbetsplatsförlagt lärande)

Apl ingår på gymnasieskolans yrkesprogram och på gymnasiesärskolan. Det är en del av kursplanen och är obligatorisk för dessa program. Apl för elever på gymnasiets yrkesprogram omfattar minst 15 veckor. För elever på gymnasiesärskolan ska det minst vara 22 veckor apl.

Apl är alltså till för elever som redan gjort ett yrkesval. De besitter redan vissa kunskaper om branschen och verksamheten. De kan därmed snabbare sätta sig in i arbetsuppgifterna och ta sig an de uppdrag som tilldelas.

För företag är apl en möjlighet till rekrytering och att bygga långsiktiga relationer med eleverna.

Vad är viktigt att tänka på?

Upplevelsen blir mycket bättre för både ert företag och för eleven om ni har ett tydligt syfte med att ta emot eleven. Det skulle exempelvis kunna handla om att ni vill stärka bilden av företaget eller branschen, långsiktig rekrytering, träffa tänkbara sommarjobbare, hjälpa elever i sitt studie- och yrkesval eller sprida kunskap om näringslivet.

När det är tydligt för alla i företaget varför ni valt att ta emot elever fungerar mötet bättre mellan eleverna och medarbetarna.

För att underlätta samarbetet med skolan är det viktigt att vara tydlig med vilka förväntningar som finns på samarbetet och vilka olika roller som företaget, eleven och skolan har.

Suzanne Bengtsdotter, apl-samordnare på Duveholms gymnasiesärskola säger att

en av framgångsfaktorerna för en bra apl är personlig kontakt med arbetsplatsen.

- Vi finns med i uppstart och så länge det behövs. Under hela apl-tiden gör vi täta besök och finns tillgängliga via telefon/mail om det skulle dyka upp något som behöver lösas, både för apl-platsen och eleven. En liten sak kan växa sig stor för eleven om vi inte tar tag i det snabbt och på rätt sätt.

Att vara ute på en arbetsplats är en mycket viktig del av utbildningen för eleverna oavsett skolform. Dels genom den praktiska kunskapen som eleven får, och dels av allt de inte möts av i skolvärlden som är så viktigt att ha med sig när man lämnar skolans ibland lite ”trygga värld”. Exempelvis hur det fungerar under en lunchrast, känna sig som en del i arbetslaget och hur man bemöter folk man inte känner.

Frågor att fundera på

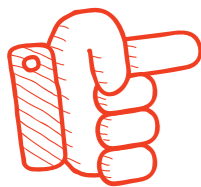
- Vad vill vi att eleven ska tycka om oss?
- Vad vill vi förmedla om vårt företag?
- Vad vill vi att eleven ska veta om företagsamhet och om att driva företag?
- Vad vill vi att eleven ska komma ihåg efter sin tid här?
- Hur gynnar det oss om eleven tycker att det varit roligt att arbeta i vårt företag eller i vår bransch?
- Hur kan vi visa vad som är intressant med just vår arbetsplats?

Vilka lagar och regler gäller?

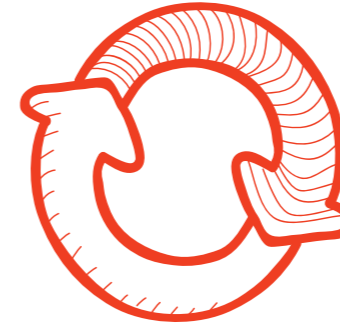
Prao/praktik och apl är en viktig del i elevernas förberedelser för arbetslivet. När elever gör sin prao/praktik och apl har både skolan och arbetsgivaren ansvar för elevernas arbetsmiljö. Elever under 18 år ses som minderåriga och för dem finns särskilda regler för arbetstider och arbetsmiljö (AFS 2012:3). För elever över 18 år gäller samma regler som för andra vuxna på arbetsplatsen.

Ungdomar, det vill säga minderåriga som fyller 16 år under pågående kalenderår, får ha ett normalt och ofarligt arbete. Förbjudna arbetsuppgifter för någon under 18 år är;

- arbete med asbest
- dykeriarbete
- bevakningsarbete
- transport av pengar och värdehandlingar till eller från penninginrättningar eller annat utrymme utanför arbetsstället.

Läs mer om detta och se fler exempel i bilaga 1 i föreskrifterna om minderårigas arbetsmiljö, AFS 2012:3.

Företagets ansvar

Arbetsgivaren har det sammanlagda arbetsmiljöansvaret när eleven är på företaget och ska:

- Introducera eleven till lämpliga arbetsuppgifter.
- Säkerställa att arbetsuppgifterna är ofarliga för eleven (läs mer i AFS 2012:3).
- Utse en lämplig handledare som avsätter tillräckligt med tid för eleven.
- Rapportera eventuella tillbud och olyckor till skolan. Skadeståndslagen medför att arbetsgivaren står för eventuellt skadestånd, om eleven vållar sak- eller personskada för tredje man. Det finns även möjlighet till ersättning vid personskada för elev som gör prao/praktik eller apl. I de flesta fall är eleverna försäkrade under skoltid i ett försäkringsbolag som kommunen/friskolan träffat avtal med.

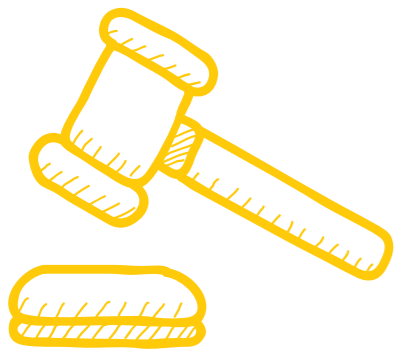
Skolans ansvar

Förutom det gemensamma ansvaret med arbetsgivaren ska skolan också i förväg säkerställa att eleven får rätt förutsättningar under sin prao/praktik eller apl. Skolan ska:

- I förväg välja lämpliga praktikmiljöer där eleven inte utsätts för risker.
- Informera arbetsgivaren om elevens kunskaper, färdigheter och mognad.
- Rapportera eventuella skador och tillbud som sker under prao/praktik och apl i enlighet med arbetsmiljuförordningen.

Gemensamt ansvar mellan skolan och företaget

Innan prao/praktik eller apl påbörjas ska huvudmannen för skolan och arbetsgivaren genomföra en riskbedömning. Riskbedömningen ska alltid dokumenteras och är oftast enklast att genomföras via mejl. Skolan och företaget har ett gemensamt ansvar för elevens arbetstid, arbetsuppgifter, handledningens art och omfattning, översyn och beslut kring eventuell skyddsutrustning, samt att skyddsombudet underrättas om elevens arbetsuppgifter och kunskapsnivå.

Lagar och föreskrifter

Arbetsmiljön vid prao/praktik och apl regleras av arbetsmiljölagen och Arbetsmiljöverkets föreskrifter om minderåriga i arbetslivet, AFS 2012:3. Enligt arbetsmiljölagen likställs elever med arbetstagare både i skolan och om de befinner sig på en arbetsplats, även om de inte är anställda.

- Arbetsmiljöverkets föreskrifter för minderåriga i arbetslivet, AFS 2012:3 <http://www.av.se/teman/unga-i-arbetslivet>
- Föreskrifterna om systematiskt arbetsmiljöarbete (AFS 2001:1, senast ändrad 2008:15) beskriver hur det går till att skapa en säker arbetsmiljö.
- Riskbedömning av arbetsplats <https://www.av.se/globalassets/filer/arbetsmiljoarbete-och-inspektioner/minderarigas-arbetsmiljo-praktikplatser-tillampning-riskbedomning-2015.pdf>

Handledare

Vem ska vara handledare?

Elever som har prao/praktik eller apl måste ha en personlig handledare på företaget. Handledaren bör få ett uttalat uppdrag från sin chef att handleda eleven och kunna avsätta tid. Allra viktigast är att handledaren är engagerad och intresserad av att introducera en elev till verksamheten. Skolverket har tagit fram en handledarutbildning för apl-handledare, <http://aplhandledare.skolverket.se>, även Teknikcollege har tagit fram en mer branschspecifik handledarutbildning.

Stäm av med skolan

En lyckad prao/praktik och apl bygger på samspel mellan skola, elev och företag. Genom att i god tid stämma av förutsättningar och praktiska frågor med skolan, kan ni spara mycket arbete. Ofta räcker det med ett telefonsamtal eller mejl. Vem som är ansvarig på skolan kan variera, men i många fall är det skolans studie- och yrkesvägledare, så kallad syv.

Frågor att ta upp med skolan före prao/praktik och apl:

- Företagets verksamhet.
- Företagets syfte/mål med att ta emot elever.
- Elevens arbetsuppgifter.
- Elevens arbetstider.
- Skolans mål med prao/praktik eller apl.
- Vilken undervisning som kommer att ske i anslutning till prao/praktik (till exempel om företag eller arbetsmarknad).
- Om eleven ska lösa någon skoluppgift under sin tid på företaget.
- Skolans förväntningar på eleven.
- Kontaktperson på skolan.
- Kontaktuppgifter till eleven.
- Eventuella skyddskläder och andra arbetsmiljökrav.
- Försäkringar.

För apl kan det även vara bra att stämma av följande:

- Utbildningsplan.
- Loggbok/checklistor.
- Avtal/kontrakt/överenskommelser.
- Elevens förkunskaper (intyg verktyg/maskiner).

Arbetsuppgifter på prao/praktik

Ett av syftena med prao/praktik är att eleven ska förstå hur ett företag fungerar. Låt med fördel eleven följa olika personer, det måste inte vara handledaren som guidar eleven genom olika avdelningar eller olika arbetsuppgifter.

Om ni är ett litet företag, fundera gärna över om fler företagare på orten kan gå samman för att låta eleverna byta arbetsplats och därmed få prova på fler olika typer av arbetsuppgifter.

Exempel på uppgifter för eleven vid prao/praktik

Tillverkning och produktion

- Vara med i tillverkningen – följa en produkt från början till slut.
- Packa varor.
- Vara med i utförandet eller vid leveransen av tjänsten.

Försäljning och logistik

- Vara med vid ett kundmöte.
- Ta emot order.
- Skicka ut varor.

Marknad och information

- Uppdatera hemsidan.
- Skapa annonsmaterial.
- Skriva texter till intranät eller media.
- Hjälpa till med kundutskick.

Ekonomi och personal

- Hantera fakturor.
- Hantera löner.
- Hjälpa till med rekryteringsärenden.

Reception och intern service

- Svara i telefon.
- Hjälpa till vid inkommande ärenden.
- Hantera post.
- Städa.

Stäm av med eleven

Se eleven som en nyanställd medarbetare. Att ha ett kort samtal med eleven en eller ett par veckor innan praon/praktiken eller apl börjar är ett sätt att stämma av förväntningar och bädda för ett bättre resultat både för företaget och eleven.

I ett första samtal med eleven kan det också vara bra att berätta om praktiska rutiner och förväntningar, till exempel arbetstider eller var man kan äta lunch. Kom ihåg att en arbetsplats är en ny och okänd miljö för de flesta elever.

Information till eleven inför praon/praktik och apl

- Kort om företagets verksamhet.
- Företagets syfte/mål med att ta emot eleven.
- Kort om elevens arbetsuppgifter.
- Exempel på vad eleven kan lära sig på företaget.
- Elevens arbetstider.
- Sätt gärna eleven i kontakt med tidigare elever som varit på företaget.

Tips på frågor till eleven inför praon/praktik och apl

- Vad vet du om vårt företag? Vår bransch?
- Vad hoppas du kunna lära dig hos oss?
- Vilka intressen har du utanför skolan?
- Vilka skolämnen tycker du är roligast?
- Vad tror du att du vill jobba med efter skolan?
- Har du fått någon uppgift i skolan att lösa under din praon/praktik?
- Är det något du vill att jag tänker på som din handledare?
- Är du allergisk mot något?
- Dina kontaktuppgifter?

”

En bra handledare måste vara trevlig, engagerad och uppmärksam.

Trevlig, så att eleven känner sig välkommen på arbetsplatsen och förknippar den med något positivt. Engagerad, så att eleven verkligen får lära sig om arbetsplatsen. Uppmärksam, och ser vad eleven är bra på och tycker om, så att eleven får göra mer av sådant.

Blanka Kesek,
Elev årskurs 9

Stäm av internt i företaget

När en elev kommer till ert företag berör det i allmänhet fler medarbetare än bara handledaren. Det är därför bra att i god tid informera medarbetarna om att eleven kommer och stämma av med de personer som är närmast berörda.

Första dagen med eleven

Innan eleven kommer

- Se till att eleven har en arbetsplats.
- Gör gärna en namnskylt åt eleven.
- Meddela receptionen att eleven kommer.
- Informera övriga berörda.

Introduktionssamtal

Vid introduktionssamtalet är kvalitet viktigare än kvantitet. Ge företagets perspektiv på prao/praktik eller apl och fråga om elevens förväntningar. Om eleven har fått en skoluppgift att lösa under sin tid på företaget är det bra att gå igenom den och se hur du som handledare kan hjälpa eleven.

Informera också om praktiska saker – tider, regler, lunch, klädsel, sjukanmälan,

datoranvändning, telefonering och så vidare.

Berätta om ert företag. Börja med de stora dragen – hur företaget startade, allmänt om verksamheten och vilka som jobbar hos er. Sedan kan ni gå över i det mer konkreta som berör eleven – lokalerna, de olika arbetsmomenten och så vidare.

Tips

- Se till att vara tillgänglig hela första dagen. I takt med att tiden går kommer eleven att bli mer och mer självständig.
- Var extra uppmärksam på frågor. För att skapa en bra arbetsmiljö är det viktigt att eleven får tydliga instruktioner, och att han/hon får veta vilka förväntningar som finns.
- Se till att eleven inte känner sig övergiven. För att eleven ska känna sig väl omhändertagen är det en bra idé att göra sällskap ut på lunch eller att bjuda på fika tillsammans med övriga medarbetare.
- Låt eleven komma igång med någon form av praktiskt arbete redan första dagen.

Andra sätt att samarbeta med skolan

Alla företag kan inte ta emot elever på prao/praktik eller apl. Till exempel är det svårt om mycket av arbetet sker på natten eller om det inte finns någon lämplig handledare. Men det finns många andra sätt att stärka banden mellan skolan och ert företag.

Här är några tips.

Studiebesök

Studiebesök är mest givande för eleverna om det finns något spännande för dem att se. Allra bäst blir studiebesöket om det finns saker som eleverna själva kan pröva praktiskt. Tänk på att det går att göra alla arbetsplatser intressanta och stäm av med läraren så att det finns ett tydligt syfte med elevernas besök.

Det är viktigt att man redan innan studiebesöket har fått reda på elevernas förkunskaper, i vilket syfte de är på besök, om besöket är kopplat till ett specifikt ämne samt vilka övriga förväntningar som finns inför besöket. Eleverna kan innan besöket ha fått olika uppgifter att lösa, vilket kan vara bra att veta i förväg. Stäm av med läraren/kontaktpersonen på skolan och planera sedan besöket.

Efter besöket kan det vara värdefullt att utvärdera med läraren/kontaktpersonen. Vad var bra? Vad kan göras bättre till nästa gång?

Besök en klass

Både i högstadiet och i gymnasiet har skolorna undervisning som berör företagande och näringsliv. Att som företagare besöka en klass och berätta om sin verksamhet är ofta välkommet och uppskattat. Det kan till exempel vara en del av undervisningen i samhällskunskap. Men beroende på vilken verksamhet ni har kan det även vara del av något annat ämne. Hör av er till en skola i närheten och berätta att ni gärna kommer.

Ett besök i en klass kan bestå av att någon från företaget berättar om er verksamhet. Men det kan också vara mer av en frågestund med lärarna och eleverna. Exempel på frågor som skolan skulle kunna vara intresserad av:

- Hur och varför startades företaget?
- Vilka utmaningar möter ni som företag i dag?
- Vilken nytta tillför ert företag samhället?
- Hur fungerar egentligen ett företag?
- Vad vill ni uppnå i ert företag?

Det är viktigt att ni redan innan föreläsningen tar reda på vad som förväntas.

Kontakta läraren innan ni kommer på besök och stäm av.

- Är föreläsningen kopplad till ett visst ämne?
- Hur bra är elevernas förkunskaper?
- Har eleverna fått en uppgift som ska lösas under föreläsningen?

Mentorskap

Att vara mentor till en elev, en klass, en lärare eller en skolledare är ett sätt att få en fördjupad kontakt över tid.

Om du är mentor till en lärare eller en rektor kan ni till exempel diskutera hur företags- och näringslivsperspektiv kan lyftas in i undervisningen eller utbyta erfarenheter kring ledarskap. Till en början kanske ni ses en till två gånger per termin och pratar. Att vara mentor till en elev eller en klass kan innebära att du besöker eleven/klassen någon gång per termin och pratar med eleverna om företagande kopplat till deras undervisning. Tänk på att mentorskapet är ett ömsesidigt givande. Du lär dig ofta mer på att vara mentor till någon än att ha en mentor!

Fadderföretag

Om ni vill ta ett ännu större ansvar, kan ni bli fadderföretag för en skolklass eller en hel skola. Genom att ställa elevernas teoretiska kunskaper mot ett företags praktiska erfarenheter får de en mycket tydligare bild av hur deras kunskaper kan komma att tillämpas i ett framtida arbetsliv.

Att vara fadderföretag innebär att man har en nära relation med skolan. Ett bra upplägg är att klassen besöker företaget

1-2 gånger per termin. Inför varje möte får eleverna med sig någon uppgift från skolan, som har tydlig koppling till ett ämne och som ska lösas hos fadderföretaget. Kontakten med fadderföretaget ger även eleverna goda förutsättningar för framtida samverkan kring till exempel examens- eller projektarbeten. Det ger även lärarna bredare kompetens och därmed bättre förutsättningar att undervisa kring företagande.

Lokala programråd

Enligt gymnasieförordningen ska det för gymnasieskolans yrkesprogram finnas ett eller flera lokala programråd för samverkan mellan skola och arbetsliv.

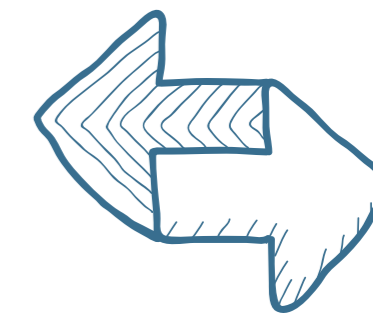
Väl fungerande lokala programråd kan vara en avgörande förutsättning för att yrkesutbildningen inom gymnasieskolan ska kunna fungera och utvecklas. De lokala programråden kan bidra till en organiserad och nära samverkan mellan skola och arbetsliv. I de lokala programrådets arbete kan även elevernas synpunkter hämtas in.

Det lokala programrådets uppgifter kan vara att:

- Hjälpa huvudmannen att planera och organisera det arbetsplatsförlagda lärandet.
- Medverka vid utformningen av gymnasiearbeten.
- Samråda om vilka kurser som ska erbjudas som programfördjupning.
- Medverka i det systematiska kvalitetsarbetet genom att ta fram utvärderingsprinciper rörande det arbetsplatsförlagda lärandet.

Branschinitiativ

Många branscher har egna kvalitetssäkringskoncept för gymnasieutbildningar. T.ex. Teknikcollege, Branschrekommenderad skola, ETG, Motorbranschens college, Förstklassig skola m.m. Ta reda på vad som finns inom din bransch och hör av dig till dem för att se vad som kan göras.

Samverkan för framtiden är en skrift från Svenskt Näringsliv för er som tar emot elever på prao, praktik och apl.

Syftet är att underlätta ert samarbete med skolan så att fler elever kommer ut på arbetsplatser under skoltiden. Det underlättar deras studie- och yrkesval och de blir bättre förberedda för första jobbet. Förhoppningsvis gör det också era framtida rekryteringar enklare.